

Miron Constantinescu – personalitate marcantă a vieții publice din România anilor 1944–1974

Alexandru Porțeanu*

Miron Constantinescu (născut la 13 decembrie 1917 în Chișinău – decedat la 18 iulie 1974 în București) a fost fiul natural al prof. Gh. Munteanu-Murgoci și al mamei sale Olimpia, profesoară. La data nașterii sale, Chișinăul era capitala Republicii Democratice Moldovenești care, în martie 1918, s-a unit cu România.

A fost crescut de mama sa, care s-a deplasat treptat de la Chișinău până la Arad, unde copilul a fost adoptat de profesorul Constantinescu.

A urmat cursurile liceului „Moise Nicoară” din Arad (1927–1934), continuate cu cele universitare la Facultatea de Filozofie a Universității din București, cu interes special pentru studiile social-politice (sociologie, istorie, marxism). O scurtă perioadă din anul 1935 s-a retras la o mănăstire, pentru cunoașterea îndeaproape a vieții religioase. În 1939–1940 a fost cercetător la Institutul de Sociologie, unde a obținut titlul de doctor în istorie, cu teza despre *Cauzele sociale ale răscoalei lui Horia*.

În perioada 1935–1939 a colaborat la reviste și publicații de stânga.

Din anul 1935 a activat politic în Uniunea Tineretului Comunist, iar din 1936 a fost membru al Partidului Comunist Român. În ianuarie 1941 a fost arestat, judecat și condamnat la 10 ani de muncă forțată pentru activitate comunistă.

După evenimentele din august 1944, Miron Constantinescu a fost numit redactor-șef al ziarului „Scânteia”. Din 1945 a fost membru al Comitetului Central al P.C.R., apoi membru al

Biroului Politic, secretar al C.C. Pe linie de Stat a fost secretar general al Comisiei de stabilizare și redresare a economiei (1947–1948). În perioada 1948–1949 a fost ministru al Minelor și Petrolului. A fost președinte al Consiliului de Stat al Planificării (1954–1957), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1954–1961); a fost ministru al Învățământului, rector al Academiei „Ștefan Gheorghiu”, vicepreședinte al Consiliului de Stat, președinte al Marii Adunări Naționale. Intrând în conflict cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, a fost exclus în 1957 din conducerea P.C.R. A fost readus în funcții de conducere începând din 1969. În perioada 1957–1969 a fost profesor de sociologie la Universitatea București, director al Institutului de Cercetări Economice al Academiei Române. A participat la evenimente științifice internaționale din Danemarca, Italia, U.R.S.S. ș.a. A fost membru al Academiei Române (1974).

În perioada 1959–1965 a fost șef de secție la Institutul de Istorie al Academiei Române (devenit din 1965 Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”).

După decesul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a început „reabilitarea” sa, cu numirea ca ministru adjunct, apoi plin, al Învățământului.

În anul 1960, subsemnatul eram cercetător științific la Institutul de Istorie al Academiei Române, (devenit din 1965 Institutul „Nicolae Iorga”). Profesorul și primul meu mentor profesional, acad. Andrei Oțetea, directorul Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”, a rezervat trei locuri la Institut pentru elevii săi, dintre care

*Profesor universitar dr., președintele Asociației Foștilor Refugiați (AFOR), în perioada 1940–1947

unul era pentru mine. Aveam un dosar de cadre cu probleme de familie, am fost primit în Institut cu ostilitate de către câțiva colegi, care mă „lucrau” pentru excludere. Când am auzit că la Institut vine Miron Constantinescu, care avea un renume de persoană dură, eram convins ca voi fi înlăturat din Institut. Directorul Institutului s-a opus venirii lui Miron Constantinescu la Institut, dar nu a reușit să o evite. După câteva zile de la venirea sa în Institut, Miron Constantinescu s-a prezentat la directorul Institutului, acad. Andrei Oțetea, solicitându-i desemnarea câtorva colaboratori care îi erau necesari. Directorul Andrei Oțetea i-a indicat trei: colegele mele Rodica Șoimescu și Elisabeta Oprescu, precum și subsemnatul. Miron Constantinescu a repartizat Rodicăi Șoimescu documentarea sintetică a perioadei premergătoare Unirii din 1918, apoi Elisabetei Oprescu transcrierea articolelor de presă din preajma Unirii, iar pe subsemnatul m-a rezervat pentru cercetarea documentelor Unirii din 1918 de la Arhivele Naționale, care nu erau accesibile până atunci. În esență, era vorba de documentele Consiliilor Naționale Române din Transilvania din anul 1918. Cantitatea lor era consistentă. În acea perioadă nu erau încă disponibile instrumentele tehnice de reproducere a documentelor, astfel încât soluția elementară, copierea lor manuală, era unica viabilă. În această situație am lucrat în sala de studii a Direcției Generale a Arhivelor Statului o perioadă îndelungată în anii 1962–1968.

Publicarea documentelor a fost sabotată de Institutul de Istorie a Partidului Comunist Român și insuficient susținută de Institutul de Istorie al Academiei.

O situație deosebită era reprezentată de publicarea memoriilor lui Valeriu Braniște. Manuscrisul acestei ample lucrări se afla în posesia fiicei lui Valeriu Braniște, doamna profesoară Valeria Căliman din Brașov, care mă cunoștea bine pe mine și era conștientă că publicarea ei nu era posibilă pe atunci fără un sprijin politic consistent. Intervenția s-a făcut prin mine; prezentând situația lui Miron Constantinescu, acesta a fost de acord, în principiu, m-a autorizat să preiau lucrarea și

să realizez studiul introductiv. Publicarea a fost preconizată de Miron Constantinescu la Editura „Minerva”, unde șeful redacției era Gheorghe Șora, cunoscut al lui Miron Constantinescu. Titlul manuscrisului lucrării era insuficient formulat (*Însemnări contemporane și autobiografice*), motiv pentru care redactorul Zigu Ornea l-a completat cu formularea Amintiri din închisoare. Această completare avea un vădit caracter comercial: cuvântul „închisoare” sugera în anii 1960 ceva referitor la închisorile din acel timp, ceea ce a sporit, virtual, interesul pentru carte.

Demn de amintit este și faptul că la lansarea cărții de la librăria de lângă cinematograful Scala, directoarea librăriei nu luase încă în mână cartea și văzându-mă pe mine, a considerat că eu aș fi autorul, adresându-se publicului: „Vai ce tânăr este autorul, a stat la închisoare și a scris cartea, care are peste 600 de pagini”. Lectorul cărții, Victor Iova de la Editura „Minerva” a avut observații exagerate, interesate, astfel că mi-am cenzurat propriul meu text, eliminând un pasaj care vorbea despre rolul religiei în istoria și cultura României. Dotat cu o memorie prolifică, Miron Constantinescu m-a abordat imediat: „Unde este pasajul acela cu rolul religiei? Ce o să zică lumea, că avem ceva cu religia?” Volumul avea 610 pagini, iar formularea din foaia de titlu preciza că era vorba de „studiu introductiv de Miron Constantinescu și Alexandru Porțeanu, ediție îngrijită și note de Alexandru Porțeanu”.

Adevărul este că numele lui Miron Constantinescu pe foaia de titlu a memoriilor lui Valeriu Braniște constituia un gir în vederea publicării. Pare destul de probabil că fără numele lui Miron Constantinescu, publicarea memoriilor lui Valeriu Braniște nu ar fi fost posibilă.

Miron Constantinescu și-a reluat ascensiunea politică în calitate de ministru al Învățământului și a sprijinit în măsură mai mică cercetarea istorică.

Poziția și cuvântarea sa la conferința internațională a țărilor socialiste de la Budapesta din anul 1962, dominată de dogmatismul sovietic, au avut ecouri politice largi.

Reflectând asupra acelor evoluții, pare să nu fi fost imposibilă restaurarea poziției politice a lui Miron Constantinescu prin condiționarea renunțării acestuia la cercetarea Unirii din 1918. Până în 1990, Unirea din 1918 se limita pe atunci la Unirea Transilvaniei, fără Unirea Bucovinei, fără Unirea Basarabiei. Factori politici interni și externi (U.R.S.S.) au acționat eficient în acest sens.

Istoriografia unei anumite epoci este condiționată de prezența sau absența caracteristicilor sale democratice, care o favorizează sau nu, în esența acțiunii sale.

Miron Constantinescu a fost președintele fondator al Academiei de Științe Sociale și Politice, deputat în Marea Adunarea Națională (1970–1974) și președinte al acesteia (1971–1974), vicepreședinte al Consiliului de Stat (1972–1974), a fost membru titular al Academiei Române (1974).

Decesul său timpuriu a lăsat un gol în istoriografia epocii.

Istoria Marii Uniri din 1918 nu poate face abstracție de rolul pozitiv și de contribuția importantă a lui Miron Constantinescu în conceperea și realizarea istoriei Marii Uniri, în bibliografia acesteia.